

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci paní Mgr. Kateřiny Brzákové-Beksové s názvem Geriatrická problematika v pastorální péči (Postulát křesťanské etiky v péči o seniory)

Autorka si za cíl práce vytkla tematizaci problematiky „stáří“ a chce „na základě křesťanské etiky obhájit humánně-sociální stanovisko ve prospěch starého člověka s ohledem na jeho všestrannou podporu“ (9), jde jí o zachycení integrálních prvků stáří (7) se zvláštním zřetelem na duchovní oblast, jde o ochranu důstojnosti stáří a formulování etických předpokladů sociálního a pastorálního pomáhání.

V první kapitole analyzuje autorka filosofické, etické, biblické a obecně geriatrické hledisko, jejich základy a východiska v pojetí stáří, vztahu společenství (i rodiny a jednotlivce) ke starým lidem. Provádí filosofickou, historickou a „psychologicko-medicínsko-vědní“ reflexi fenoménu stáří. Ukazuje, že zatímco je geriatrická problematika filosoficky a eticky vztažena k celku lidství (zabývá se obrazem člověka, jeho úsilím o životní integritu, proměnou hlavních existenciálů v souvislosti se stářím a stárnutím, vztahem fyzického a duchovního) je vědní a vědecký pohled typický klasifikací variant možných postojů a pojmovými charakteristikami především deficitů a hendikepů spojených se stářím (2. kapitola – Projevy lidského stárnutí). Jde o analytické popisy fyziologického stárnutí, psychické změny spojené se stářím, problémy sociability a nemoci. Myslím, že se autorce zde poměrně zdařile podařilo vyjádřit odlišnost humanistických přístupů k problematice stáří.

Třetí kapitola je jádrem celé práce, je věnována Základním předpokladům péče o seniory. Zabývá se jak kvalitou života a jejími tvary v souvislosti se stárnutím a stářím, tak také duchovními a sociálními rozměry lidství s využitím filosofického konceptu Patočkovy „péče o duši“. Otevírá citlivý problém důstojnosti starého člověka za podmínek, kdy je ve velké míře závislý nejen na duchovní pomoci a podpoře, ale i na pomoci při zajištění elementárních potřeb fyzických. V této souvislosti otevírá problematiku empatické podpory, etických předpokladů pomáhání, problém integrity a fenomén viny. Ve čtvrté kapitole potom charakterizuje východiska pastorační služby.

Práce je potřebná z hlediska významnosti tématu, autorka svým interdisciplinárně koncipovaným přístupem otevírá zajímavé souvislosti, práce je přínosná a to nejen pro lidi vykonávající pastorační péči, ale všechny pomáhající profese. Práce je sympatická snahou nalézt filosofická a etická východiska, na nichž je založena solidarita v lidském společenství, v této konkrétní podobě vztažena na péči o starého člověka. Práce je kritická a zabývá se také obtížemi, které ztěžují péči už ze strany pomáhajícího nebo opečovávaného. Práce zajímavým způsobem ukazuje obtíže při „přijímání“ péče a analyzuje mezilidský vztah blízkosti a vzdálenosti jako terénu, na němž se buduje péče i její přijímání.

K rozpravě navrhuji odlišení filosofického, psychologického, eticko-lékařského pojetí empatie a specifické podoby empatie v duchovní a pastorační pomoci, s tímto pojmem autorka pracuje v textu nerozlišeně. V textu také nezmiňuje tu okolnost, že empatie je vždy dvoustranným vztahem a je možná jen za specifických podmínek vládnoucích mezi empatizujícím a empatizovaným. A další otázka, jakou roli pro empatii hraje intelekt (vedle zde zmiňované pozornosti, sebepřesahování, sebeobětování) a vzdělání, příprava, výcvik (je možno se empatii učit?). Lze empatii kultivovat, zvyšovat citlivost pro vnímání obtíží druhého člověka? Pokud ano, jak? Jak zabránit úbytku empatie a soucítění vázaného na rutinu ošetrovatelských úkonů?

A druhá otázka, kde ve filosofii můžeme nalézt ještě jiná východiska vztahu mezi pomáhajícím a odkázaným na pomoc než která jsou zmíněna v práci? Mám na mysli Emmanuela Lévinase a jeho

pojetí „setkání“ se s Tváří.

Práce splňuje podmínky kladené na doktorskou dizertaci, doporučuji ji obhájobě a v případě úspěšné obhajoby doporučuji udělit titul PhD.

V Praze dne 29. 11. 2008

doc. PhDr. Naděžda Pelcová, CSc.